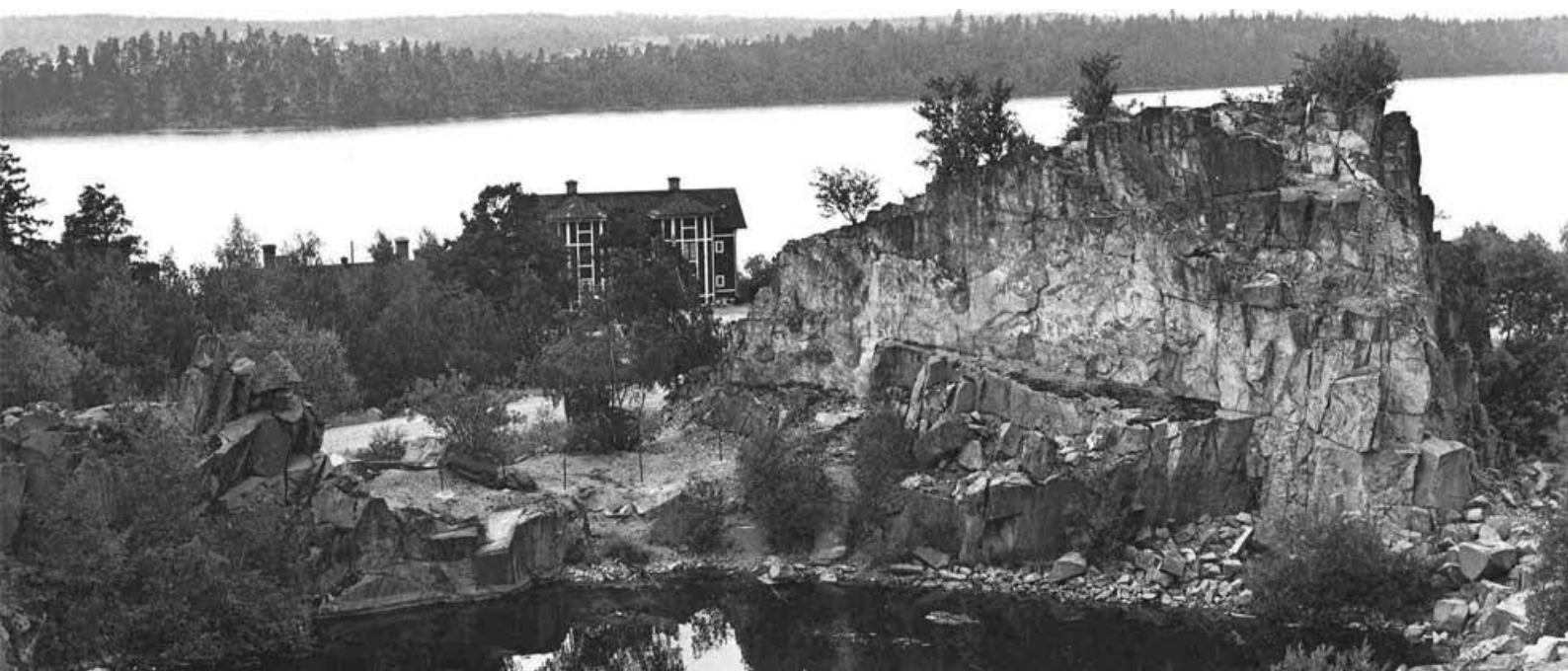

STENHAMRA

HELHETSBILD

- BEFOLKNING -

Idag har Stenhamra ca 3 000 invånare. Andelen unga, 20-36 år, är idag låg och prognoser säger att andelen äldre och barn kommer att öka, liksom gruppen i åldern 45-55 år. Ett generationsskifte i befolkningsstrukturen är således på gång. Detta medför ett behov av god tillgänglighet för barnomsorg och behov av särskilt boende, både seniorbostäder och äldreboende.

För att ge möjlighet för unga och andra med små hushåll att bo i Stenhamra finns även behov av att bostäder i passande prisläge och storlek byggs inom en nära framtid.

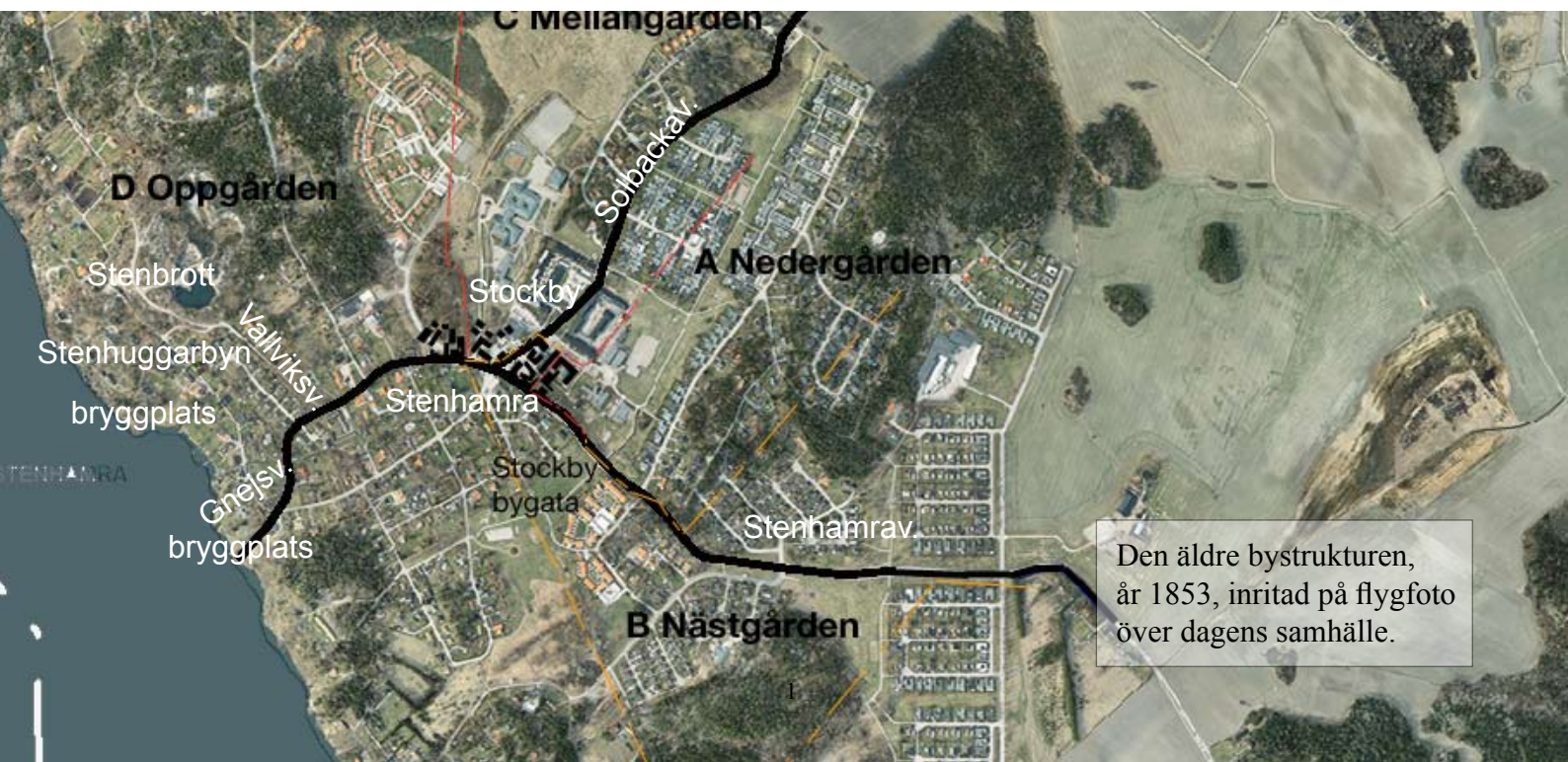
- OMLAND -

Stenhamras utbud av service och arbetsplatser samspelar i hög grad med de andra knutpunkter som på olika avstånd samtliga ligger i sydöstlig riktning på vägen in mot centrala Stockholm. Svanhagen är den mest närbelägna, ca 5 km bort. Här har en naturlig nod utvecklats kring en samlande vägkorsning för resande inom hela Färingsö. Här finns en matbutik, idrottsanläggning, bensinstation m.m. Trots att Svanhagen inte utgör någon betydande bostadsort, bör ändå dess utvecklingspotential sättas i relation till möjligheterna av att utveckla Stenhamras centrum och dess utbud av kommersiell och annan service. I Skå industriområde, ett par kilometer från Stenhamra, utvecklas i närhet till flygfältet vissa småindustrier och sällan-

köpsvaruhandel. Skå har potential att utvecklas till en lokal nod för denna typ av verksamhet.

Drygt en mil från Stenhamra utgör Tappströms centrum centralort för Ekerö kommun. Pendlare mot Stockholm passerar här och centrumet inrymmer ett visst utbud av detaljhandel och offentlig service som Stenhamra saknar.

Trots Stenhamras lantliga läge på en ö i Mälaren, är det omöjligt att inte relatera orten till Stockholm som centralorten för arbete, service och nöjesutbud. Det är i medvetenheten av dessa förhållanden som utvecklingsmöjligheterna för Stenhamra skall ses.

- KULTURHISTORIA -

Ett gravfält från järnåldern ligger i i norra infarten av samhället, vilket indikerar att här legat en by sedan järnåldern. Det som idag är känt som Stenhamra är ett konglomerat av två byar. Radbyn Stockby och industri-samhället Stenhamra. Radbyn, där fyra gårdar med totalt ett trettiotal hus låg på rad efter huvudvägen, försörjde sig på odlingsmarken medan Stenhuggarbyn uppstod från stenhuggsindustrin (1884-1937) som etablerades för att försörja Stockhoms stad med huggen sten till gator, torg och kajer.

Merparten av bostadshus och ekonomibyggnader i radbyn revs under 1960-talet för att ge plats åt nya samhällsfunktioner. I framtiden borde resterna av de gamla gårdarnas struktur (radbyn) kring dagens centrala vägskorsning värnas och den tidigare jordbruksmiljön göras läsbar med bla äldre ägogränser (använd t.ex. träd, stenmur, kulturväxter vid nyanläggning). Stenhuggarbyn och övriga avtryck från stembrytningen i området besitter ett mycket högt kulturhistoriskt värde och är utsett till riksintresse för kulturmiljövården. Att värna och vårda detta med stor omsorg samt att verka för att spåren efter stenindustrin tydliggörs och blir läsbara är viktigt.

De äldsta vägarna i Stenhamra är troligen Stockby bygata (nuvarande Stenhamravägen), Vallviksvägen, Gnejsvägen samt Solbackavägen mot Sockarby och Sundby. Dessa härstammar med säkerhet från tiden då Stockby var en oskiftad by alltså från 1600-talet fram till 1800-talet. Det äldre vägnätet, bygatan (Vallviksvägen) och därmed kopplingen mellan stenhuggarbyn (Stenhamra) och jordbruksbyn (Stockby) borde förstärkas och tydliggöras. Den böljande karaktären hos samhällets två infartsvägar Solbackavägen/Stenhamravägen har ett högt kulturvärde och borde också behållas, liksom deras status som huvudvägar.

Ångbåtstrafiken spelade en stor roll för kommunikationen mellan Mälardalen och Stockholm. Både Stenhamra och Stockby hade varsin ångbåtsbrygga, dessutom hade Stenbrottet en egen brygga för lastning. Dessa äldre bryggor och anöringsplatser som var dåtidens mötesplatser borde värnas och iordningställas och göras mer tillgängliga för allmänheten.

I början av seklet låg Konsum i Stenhuggarbyn, för att sedan flytta till Vallviksvägens södra ände och under

senare delen av 1960-talet förflytta sig till dagens läge. En resa som är representativ för den förskjutning av orten och dess centrum som skett i takt med att nya bostadsområden byggts ut och befolkats.

Initialt har bostadsbyggnaderna placerats på höjdryggarna för att kunna utyttja de mer låglänta områdena som odlingsmarker. Samhället har sedan växt över tid genom addering av främst småhusområden, byggda i enklaver från 1950-talet och framåt, men även genom etablering av fritids- och husområden.

Bebyggelsens täthet är inte relaterad till centrums placering, utan varierar mer utifrån de idéer som allmänt rådde vid tiden för respektive utbyggnadsprojekt. Generellt sett kan ändå skönjas att bebyggelsen är tätare i de östra delarna av tätorten där de flesta områdena tillkommit i mer "enhetliga" enklaver i form av mer låg och tät kedjehusbebyggelse.

Stenhamra innehåller en rik historia som är viktig för ortens identitet. Denna bör därför vidareutvecklas och synliggöras ytterligare.

- ANALYS AV BEFINTLIG SITUATION -

Utmärkande för Stenhamras vägstruktur är att den bärs upp av två huvudgator och att bostadsenklaverna innehåller många återvändsgator. Ett mer sammanbundet vägnät i strategiska lägen skulle ge mer differentierade trafikrörelser.

Väggorsningen i centrum har blivit ett naturligt nav där samlingspunkter och service uppstått. Många vägar och stråk strålar samman för biltrafikanter såväl som för oskyddade trafikanter. Detta gör att rörelseriktningarna går åt många olika håll. Korsningen är dock svårorienterbar och ineffektiv. Dess orienterbarhet bör därför förbättras och navfunktionen bör värnas. Att området runt omkring korsningen bibehålls och utvecklas som ortens centrumkärna är också viktigt.

Landskapet utgörs till stor del av skogsbevuxna berg som avgränsar låglänta öppna marker.

Stenhamra har en anrik trädgårdskultur och den lokala medvetenheten om kulturväxter vid både befintlig bebyggelse och nybyggnad bör stärkas.

Stenhamras rekreationsmöjligheter är stora på grund av ortens lantliga läge. Det finns även centrala grönsstråk och gångstigar inom tätorten. Dessa är ofta helt avskilda från biltrafik. De centrala rekreationsstråket är välanvänt av många, men saknar identitet och har många överdimensionerade gräsytor som saknar innehåll. Dessa behöver göras mindre ödsliga genom rumsindelare.

Stor del av strandremsan är privatiserad och bör ej privatiseras ytterligare. De strandområden som är offentliga bör utvecklas och göras mer tillgängliga för allmänheten.

Ortens målpunkter är förknippade med naturupplevelser och vackra vyer, kulturmiljö, vattenkontakt, mötesplatser och service. Dessa borde värnas och vidareutvecklas generellt. I synnerhet behöver kopplingen mellan centrum, Stenbrottet och vattnet stärkas genom förbättrade gång- och cykelstråk.

Husen i centrum vänder baksidorna respektive framsidorna om vart annat mot de omgivande gatorna. Denna ordning försvårar orienterbarheten. Nya hus bör vända framsidor mot gatan. Ett eller flera landmärken som definierar centrumets ställning vore också önskvärt.

Stor del av bebyggelsen i centrum är sliten och det finns stora impedimenttytor i de centrala delarna. Centrum behöver därför byggas tätare för att skapa en intimare känsla och slitna fasader bör iordningställas. Viss bebyggelse i centrum utgör värdefulla karaktärsdrag för det moderna samhällets servicefunktioner.

Det har identifierats en brist på utbud och liv i centrum. Därför bör det arbetas aktivt för att stimulera nyetableringar.

Blå pilar symboliserar primära rörelser för gångtrafikanter och röda pilar för biltrafikanter.

De gula och gröna fälten visar öppna respektive skogsbevuxna områden

- MEDBORGARSAMVERKAN OCH KREATIVA MÖTEN -

Under arbetsprocessen för utvecklingsarbetet för Stenhamra har medborgarsamverkan skett. Syftet har varit att få information och kunskap om behov och önskemål kring Stenhamras utveckling samt att få medborgarinflytande i planeringsprocessen.

Den 10 april 2008 genomfördes ett möte där representanter från Stenhamras förenings- och näringsliv, tjänstemän, arkitektkontor, moderatorer samt politiker närvarade. Mötet genomfördes under en eftermiddag/kväll och bestod av presentationer, diskussioner och workshops och avslutades med sammanfattning av vad som framkommit under mötet. Ett uppföljningsmöte genomfördes därefter den 16 juni. Intervjuer har även utförts med människor "på stan" som dagligen rör sig på orten. Se sammanställning nedan.

Många ansåg att förtätning är en god strategi för utveckling av orten och att det går att förena en utveckling av orten samtidigt som man värnar om kulturhistorien. Man vill hellre stärka känslan av by, snarare än ministad.

Ny bebyggelse ska enligt vad som framkom på det kreativa mötet gärna tillkomma i centrala lägen med, vara i varierande boendeformer och gärna stimulera generationsboenden. Önskemål uttrycktes om boende för 50+ med små tomter, ungdoms- och hyreslägenheter samt äldreboende.

Det rådde enighet i att man ville ha en levande centrumkärna med torgmiljö och bättre kommersiell dragningskraft. Både byggnaderna och ytorna mellan dem borde fräschas upp.

Det kom även önskemål om att skapa naturliga mötesplatser där man kan träffas över generationsgränserna.

Många tyckte att det var viktigt att bevara naturvärdena samt att gångbanorna och badplatserna borde utvecklas. Önskemål framkom om att tillgängligheten till vattnet borde ökas generellt.

Det kom även förslag om att Stenbrottet skulle utvecklas som kultur- och fritidsanläggning och att det gamla reningsverket skulle göras om till restaurang/café.

	NATURVÄRDEN	URBANA VÄRDEN	MEDBORGARDIALOG
+	"närhet till mycket vacker natur" "bra möjligheter för promenader/jogging" "möjlighet till båtliv"	"grannskapsgemenskap" "nära till allt" "lugnt" "man känner varandra" "nära till familj och vänner"	+
-	"dålig strandkontakt"	"dåligt upplyst och skyltat" "brist på generations-, senior- och ungdomsboende" "dåligt utbud generellt i centrum" "ful bebyggelse och tomma asfaltytor invid centrum"	-

- HELHETEN, FRAMTIDA UTVECKLINGSOMRÅDEN -

För att uppnå en hållbar tätort både ur socialt- och resurshänseende föreslås att ny bebyggelse först och främst tillkommer där integrering kan ske med den befintliga bebyggelsestrukturen i Stenhamra.

För att även ta tillvara ortens potential med sitt läge nära vattnet och samtidigt skapa attraktiva bostadsområden föreslås nybyggnation ske främst kring centrum och på västra sidan om Stenhamravägen. Ingen ytterligare privatisering av strandområdet bör heller ske.

Att förtäta och utveckla ett band med **centrumkvarter** längs den ursprungliga vägsträckningen och i tätortens nod är en naturlig och åtråvärd utveckling som sätts högt på prioriteringslistan. Detta kan anses vara utbyggnadens huvuduppgift. Se vidare under rubrik centrala delarna.

Att de **äldre fritidshusområdena** i Stenbrottets omland förtätas genom viss avstyckning är önskvärt då det innebär en centrum- och vattennära förtätning. De inneboende kvaliteterna bör belysas innan hus eventuellt byggs om, rivs eller förändras.

I **Sjöhällsområdet**, kan nya markbostäder och flerbamiljshus upp till 3-4 våningar tillkomma. Dessa inordnas i och underordnas naturmarken. Mindre gruppbyggda småhus på mindre tomter kan tillkomma i den mer östliga delen.

Förtätning äldre fritidshusbebyggelse, 30-40 bostäder

Sjöhällsområdet, 30-40 bostäder. Flerbostadshus och småhus.

Siffrorna 1-3 anger bebyggelsens täthet i fallande skala.

0 100 200 (m)
Skala 1:10 000

Uppgård II, 65 bostäder. Småhus.

↗
Sockerby

Centrala delarna,
160 bostäder. Äld-
reboender, senior-
bostäder, flerbos-
stadshus/småhus
och övervåning på
centrumbyggnader.
BTA lokaler 3 500
kvm.

3
Förtätning Sockerby,
10 bostäder.

En flytt av reningsverket ger möj-
lighet för etablering av **café vid
badplatsen**. Ytterligare publik
verksamhet kan också inrym-
mas i området. Samtidigt med en
sådan utbyggnad bör strandzonens
allmänna gångstråk sammanlänkas
söderut, där även strandkanten
rustas upp och görs mer tillgänglig
för exempelvis rörelsehindrade.
Badplatsen bör göras större och
även den utvidgas söder ut, vilket
sammantaget ökar attraktiviteten av
hela Stenhamra.

Den öppna lergräsytan vid Törn-
byviken och ängen vid den ostliga
entrén utgör ytterligare två **utveck-
lingsområden**. Bebyggelse här
skulle vara mycket attraktivt nära
vatten och rekreationsområden. Den
igenväxta viken kan framhåvas och
göras mer tillgänglig genom röjning
av vegetation och nya bryggor kan
eventuellt anläggas.

2
Förtätning Törnby, anslut-
ning till kommunalt VA.
30 bostäder.

Uppgård II är ett centrumnära
potentiellt utbyggnadsområde för
småhus.

Utvecklingsområde,
100 bostäder. Småhus.

I tätortens utkanter ligger byarna
Sockerby och Törnby. Dessa har
båda potential att förtätas med ny
bebyggelse intill befintlig. I Sock-
arby föreslås möjlighet till hästnära
boende och i Törnby planeras alla
hushåll att anslutas till det kommu-
nala VA-systemet.

Norr om Uppgårdsskolan samt vid
Törnbyviken kan ytterligare **skol-
och omsorgsområden** etableras.

- GRÖNSTRUKTUR OCH VÄGSTRÅK -

Förslaget koncentrerar sig på att skapa en länk mellan kulturmiljön, vattnet och centrum samt att länka samman den värdefulla grönsstrukturen och kringliggande skogsområden och landsbygd. Som en följd av detta förbättras möjligheterna till närrekreation och motion.

Gång- och cykelstråk som leder från centrum mot två av ortens största identitetsbärare och tillgångar, dvs vattnet och stenbrottet, markeras med hjälp av planteringar och belysning så att även besökare kan förstå att vägen leder till något publikt.

Med ett tydligt och tillgängligt promenadstråk längs vattnet vid Sjöhall kan allmänhetens åtkomst till stranzonen förbättras. Husen placeras uppe på kullen för att inte bryta strandpromenaden. Sydväst om befintliga gårdar i Sjöhall gallras skog bort och en stig/trappa ner mot strandkanten anordnas för att öka vattenkontakten ytterligare. Vid strandkanten föreslås en allmän brygga anläggas.

Föreslagna gång- och rekreati-
onsstråk utformas för att inbjuda till att rörelser i slingor. Längs med stråket skapas eller

utvecklas målpunkter så som bryggplatser, badplatser, lekplatser och café. Planteringar, bebyggelse, skolor, Stenbrott och Stenhuggarby samt sist men inte minst servicefunktioner i centrum utgör också målpunkter.

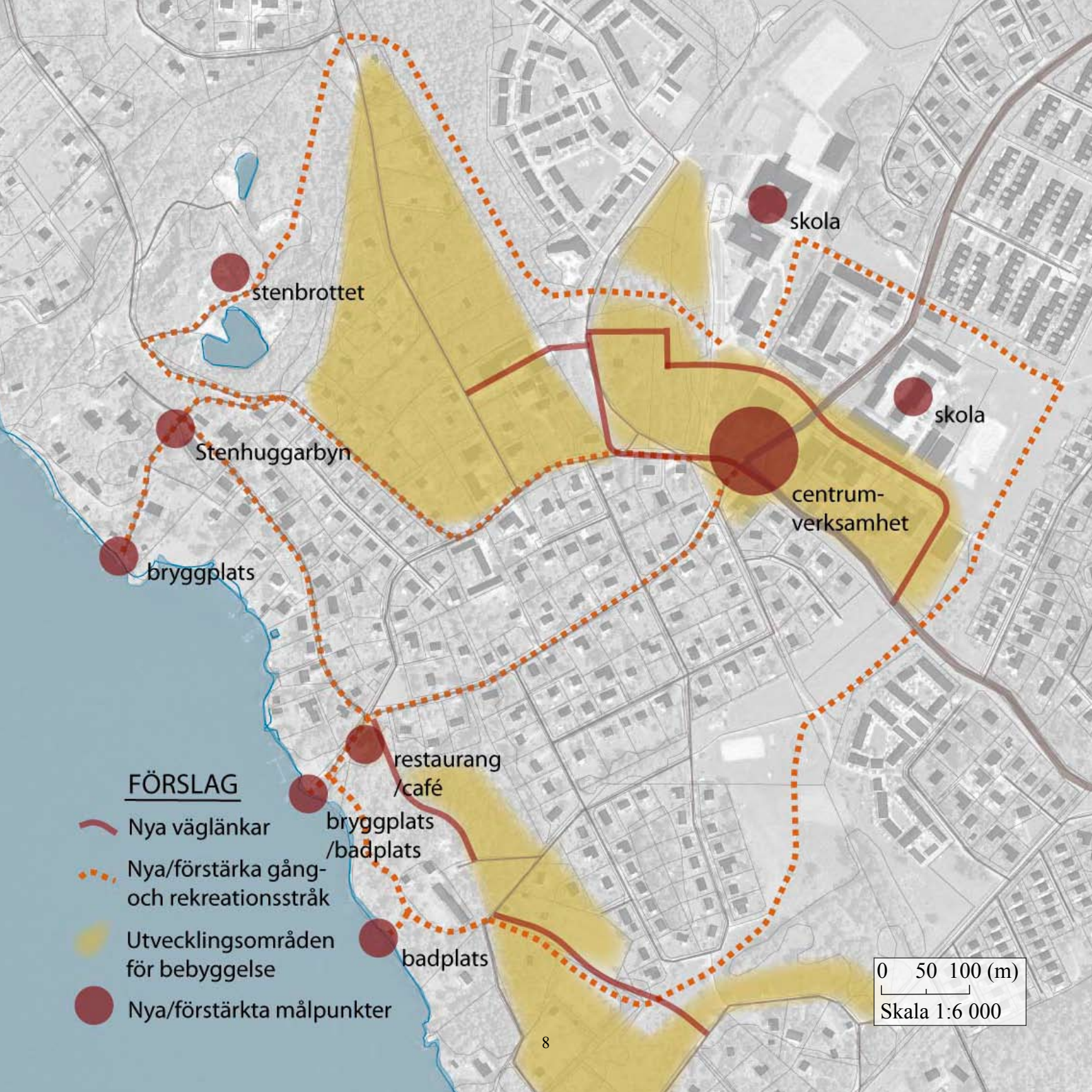
Det befintliga vägnätet föreslås kompletteras för att fördela flöden på flera stråk och för att förbättra kopplingen mellan de olika områdena inom tätorten.

De nya vägarna som föreslås kommer också att upplevas som promenadstråk och bättre koppla ihop områden med varandra och med centrum. Nya sammanbindande länkar skapar även möjligheter för slingor.

För att skapa en mer trafiksäker, lättorienterad och rationell vägstruktur genom centrum samt för att återkoppla till historien och radbystrukturen kan Stenhamravägen återgå till sin ursprungliga sträckning. Detta skapar även ett mer effektivt utnyttjande av marken. De närmaste korsningspunkterna direkt norr om fyrvägs-korsningen föreslås också justeras av samma anledning. Belastningen i fyrvägs-korsningen av tillkommande trafik och huruvida en rondell anses

nödvändig bör utredas vidare. Parallellt med Stenhamravägen, på den östra sidan av centrumkvarteren, dvs dagens parkeringsyta samt konsums inlastning, anläggs en ny väg som har funktionen av stadsmässig parkeringsallé med anslutning till Stenhamravägen och Solbackavägen. Detta skapar även förutsättningar för att skapa ett mer intimt torgområde då viss andel av befintlig parkeringsyta kan förläggas längs denna nya allégata, samtidigt som korsningspunkten avlastas och dess barriäreffekt minskas. Parkeringsallén bidrar även till känslan av stadsmässighet i centrum.

Gatusektioner ges en måttlig bredd och gaturummen utformas för att inbjuda till ett kontrollerat körbeteende så att livgivande men inte barriärskapande trafikrörelser framkallas.

- CENTRALA DELARNA -

För att skapa ett mer intimt centrum med tydliga gaturum placeras byggnaderna närmare gatorna och vänder sina välkomnande sidor ut mot dessa. Byggnaderna föreslås inrymma två-tre våningar och ge möjlighet till småskalig handel/verksamhet/kontor i bottenvåningarna med bostäder ovanpå,

gärna mindre lägenheter i form av hyresrätter.

Med hjälp av bland annat olika typer av markbeläggning, planteringar och ljussättning skapas ett lättöverskådligt och trafiksäkert centrum. På torget blir den föreslagna restaurangen, med möjlighet till uteservering i soligt

läge sommartid, en naturlig knutpunkt med utsikt över rörelser i tätortens nav.

- INSPIRATIONSEXEMPEL -

Busshållplats, cykelparkering, korttidsparkering och sittbänkar placeras också på torget och utformas med stor omsorg och utsmyckning anslutande till stenbrottet.

För att stärka Stenhamras identitet ytterligare föreslås befintlig stenmur och staty finnas kvar och fler fruktträd att planteras samt kulturskyltar och anslags tavlor att sättas upp. Biblioteket får en tillbyggnad och integreras på det viset visuellt med torget.

Fortsättningen av centrumkvarteren söder om Konsum, där det idag bland annat inryms scoutgård, förskola och fritidsgård m.m. kan fortsätta inrymma samma verksamheter och kompletteras med ytterligare vid behov. Den gamla gården, liksom församlingslokalen bör bevaras.

Området norr och nordväst om Konsum består idag av ett skogsområde som lämpar sig för bostadsbebyggelse i form av bland annat särskilt boende/äldreboende och seniorbostäder. Kvarteret där Nisseby snickeri idag ligger skulle på sikt även vara lämpligt att bebygga med bostäder

På vänster blad syns ett perspektiv över hur de centrala delarna skulle kunna utvecklas. På höger blad syns inspirationsbilder från bl.a. Nyköping, Trosa, Varberg och Stenhamra.

I översiktsplan för Ekerö kommun antagen 13 december 2005 föreslås en inriktning för kommunens utveckling till år 2015 (-med sikte på 2030). För Stenhamra anges att nya bostäder och verksamheter i centrum prioriteras och att nya bostadsområden i Uppgård, Sjöhall och inom centralt belägna omvandlingsområden ska utredas. Möjlighet till generationsboende, andra former av boende för flera hushåll och för särskilt boende och en utbyggnad av båthamnen i Törnbyviken bör också kunna prövas.

Andra angelägna planeringsfrågor som också anges i översiktsplanen är ökad tillgänglighet till strandområ-

det och generell vattenkontakt med Mälaren, samt fortsatt tillgång till tätortsnära naturområden med kvalitéer.

Under hösten 2007 fattade kommunstyrelsen i Ekerö kommun beslut att låta stadsarkitektkontoret påbörja detaljplanering av Stenhamra. Här anges att orten genom modernisering och utvidgning ska bli ett tilltalande centrum, som stärker tätortsbandets attraktion. Som inriktning anges att området i framtiden ska medge olika boende- och upplåtelseformer, ha stärkta stråk för gång- och cykeltrafik samt bättre tillgänglighet till stranden och stenbrottet.

Arbetet inleds med en analys vars syfte är att platsen inventeras och analyseras samt att intressanter och medborgare involveras. Utifrån detta anges sedan utvecklingsinriktning.

Detta dokument är en kortfattad sammanställning av analysen som ingår i den inledande så kallade kunskapsfasen. Dokumentet har tagits fram av Aros Arkitekter genom Göran Reierstam och Linda Sjögren i samverkan med Eva Mill och Erik Barkman från Ekerö kommun.

aros
ARKITEKTER

